

SUOMEN KÄÄNTÄJIEN JA TULKKIEN LIITON (SKTL) TÄYDENTÄVÄ LAUSUNTO OIKEUSTULKKIREKISTERIN PERUSTAMISTA SELVITTÄVÄN TYÖRYHMÄN MUISTIOON

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) katsoo, että työryhmän muistioon on kirjattu hyvin huomiot nykytilasta ja siitä, että päteviä tulkkeja on tällä hetkellä vaikea löytää. Kuten muistion luvuissa 2.3.2 ja 4. todetaan, hyvin usein asian kiireellisyys ja kielen harvinaisuus vaikeuttavat tehtävän edellyttämän kelpoisuuden omaavan tulkin saamista. Lisäksi tulkkien ammattitaidon taso on vaihtelevaa ja laadun varmistaminen hankalaa. Muistiossa todetaan myös, että vastuu tulkin hankinnasta on aina hankinnan suorittaneella viranomaisella.

Pätevien tulkkien saamista vaikeuttaa se, että ammattikunta on erittäin heterogeeninen. Tulkit ovat voineet hankkia ammattitaitonsa monilla eri tavoilla, ja alan koulutus on Suomessa vasta kehittymässä. Sen vuoksi oikeusprosessin osapuolilla ei ole tähän saakka ollut yhteistä kriteeristöä sille, mitä oikeustulkilta voidaan edellyttää. Tulkkauksen laatu on oleellinen osa oikeusprosessin oikeudenmukaisuuden turvaamista ja vaikuttaa muun muassa siihen, kuinka hyvin viranomainen voi tehdä työnsä. Laatuongelmat ovat useasti nousseet myös julkisuuteen. Ongelma tunnetaan koko EU:ssa, ja direktiivin tarkoituksena onkin tuoda parannusta tähän vaikeaan tilanteeseen.

Suomessa tilanne on erityisen vaikea muissa kuin eurooppalaisissa valtakielissä. Eräille oikeushallinnon viranomaisille tehdyn kyselyn mukaan useimmin tulkattavat kielet ovat venäjä, viro, somalia, englantia, arabia, kurdi ja persia. Näissä kielissä on paljon eritasoisia tulkkeja, joilla ei ole muodollista pätevyyttä. Joillakin on taustalla asioimistulkikoulutusta. Osa on suorittanut asioimistulkin ammattitutkinnon.

Säännökset rikosprosessissa käytettävien tulkkien ja kääntäjien kelpoisuudesta on otettu esitutkintalakiin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin tulkkausdirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä. Säännöksissä tulkkien ja kääntäjien kelpoisuudelle ei ole asetettu koulutukseen liittyviä vaatimuksia, vaan säännösten mukaan tulkkinä saa toimia rehellinen ja muuten tehtävään sopiva henkilö, jolla on tehtävän edellyttämät taidot. HE 63/2013 vp täsmentää, mitä asioita voidaan ottaa huomioon arvioitaessa tulkin tai kääntäjän sopivuutta ja pätevyyttä. On selvää, että näitä hallituksen esityksen tarkoittamia ominaisuuksia voidaan punnita vain, mikäli tarjolla on useampia tulkkeja tai kääntäjiä, joiden välillä voidaan valita, so. jos tulkkeja ja kääntäjiä on direktiivin tarkoittamalla tavalla tehokkaasti saatavilla.

Työryhmän enemmistön ehdotus ja rekisterin käyttökelpoisuus

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto katsoo, että työryhmän enemmistön ehdotus johtaisi erittäin suppean rekisterin luomiseen. Työryhmän enemmistön mukaan rekisteriin tulisi merkitä vain sellaiset tulkit, joiden osaaminen voitaisiin riittävästi todentaa, ja sen tulee toki

myös SKTL:n näkemyksen mukaan olla luotettavan rekisterin peruseriaate. Työryhmän enemmistö tarkoittaa tällä kuitenkin ainoastaan oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaneita sekä sellaisia kielten tai käänntieteen alan korkeakoulututkinnon suorittaneita, joilla on myös tietty määrä oikeustulkkausopintoja.

SKTL:n näkemys on, että työryhmän enemmistön suosittelema oikeustulkkierekisteri ei vastaisi käyttäjien todellisiin tarpeisiin vielä vuosiin, koska muistiossa asetetut kriteerit täyttäviä tulkkeja ei ole Suomessa kuin kourallinen. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaneita ei luonnollisesti ole vielä yhtään. Lisäksi on huomattava, että oikeustulkin erikoisammattitutkinnon voi ensi vaiheessa luultavasti suorittaa vain ns. valtakielissä eli kielissä, joissa voi opiskella kääntämistä ja tulkkausta yliopistotasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että monet niistä kielistä, joissa tulkkiensa tarpeen tiedetään olevan suuri, jäävät ulkopuolelle. Näin ollen tuleva tulkkierekisteri olisi vahvasti valtakielisiä suosiva ja asettaisi muut kielet – myös ne, joissa tulkkausta paljon tarvitaan – eriarvoiseen, huonompaan asemaan riittävän tai edes tietyn pätevyyden omaavan tulkin saatavuuden kannalta. Siten rekisteri ei täyttäisi direktiivin tavoitetta.

SKTL:n kanta on, että jotta direktiivin tavoite toteutuisi ja oikeustulkkierekisteri tosiasiallisesti edistäisi tulkkausta ja kääntämisen laatua ja tehokasta saatavuutta, olisi rekisteriin otettava siirtymäajaksi tietyin, tarkasti määritellyin kriteerein myös muita kuin työryhmän enemmistön määrittelemät kriteerit täyttäviä tulkkeja. Siirtymäajan rajallisuus toimisi osaltaan kannustimena pätevoitymiseksi tasolle, jota työryhmän enemmistö edellyttää.

Yksi rekisteriin siirtymäajaksi otettava tulkkiensa ryhmä voisivat olla asioimistulkin ammattitutkinnon suorittaneet. Oikeustulkkaus kuuluu asioimistulkin ammattitutkinnon osa-alueisiin, ja tutkinnossa on osoitettava tietty kielitaidon taso sekä tietty tulkkaustaito. Ammattitutkinnon suorittaneiden ottaminen rekisteriin antaisi tosiasiallisen vaihtoehdon täysin ammattitaidottomien ”tulkkiensa” käyttämiselle. Samalla se vähentäisi viranomaisten tarvetta ylläpitää omia tulkkiensijojaan, joiden kriteerit ovat enimmäkseen epäyhtenäiset, osittain tuntemattomat ja kunkin viranomaisen itsensä määrittelemät.

Täydentävä ehdotus jatkotyöhön

Suomen kääntäjien ja tulkkiensa liiton mielestä tulkkierekisterin olisi oltava käyttökelpoinen jo perustamishetkellään sekä tehokas väline tulkkausta laadun ja tulkkiensa saatavuuden kehittämiseen. Ei voitane ajatella, että direktiivin tavoitteiden saavuttamiselle tai edistämiseksi asetettaisiin siirtymäaika, mutta tätä käytännössä tarkoittaisi rekisteri, joka olisi niin suppea, että tulkkiensa ei yleensä sieltä löytyisi. Jotta rekisteristä voisi tulla direktiivin tavoitteet täyttävä, toimiva ja kehittyvä rekisteri, tulisi siirtymäkauden ajan joustaa rekisteriin otettavien tulkkiensa kelpoisuusehdoissa. Kriteerien pitäisi kuitenkin olla sellaiset, että viranomaisella olisi mahdollisuus löytää edes tietyn osaamisen osoittanut tulkki oikeustulkkausta tarpeisiin vaihtoehtona täysin sattumanvaraisten kriteerien käytölle.

Asioimistulkin ammattitutkinnon hyväksyminen siirtymäkauden kriteeriksi olisi hallinnollisesti vaivatonta, sillä kriteeri on yksiselitteinen ja helposti todennettavissa. Rekisterissä pysyminen siirtymäkauden jälkeen edellyttäisi oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittamista. Luonnollisesti tutkinnon suorittamisen kyseisissä

kielipareissa täytyisi tuona aikana olla mahdollista. Rekisteristä tulisi helposti voida havaita tulkin pätevyys, jotta viranomainen voisi aina valita ensisijaisesti tulkin, jolla on ylin rekisteriin vaadittava pätevyys. Näin ollen asioimistulkit eivät tosiasiallisesti kilpailisi muodollisesti pätevempien oikeustulkkien kanssa.

Asioimistulkkien ammattitutkinnon suorittaneiden ottaminen rekisteriin takaisi sen, että Suomessa olisi melko laajapohjainen rekisteri, josta käyttäjät todella löytäisivät tarvitsemansa oikeustulkin. Mikäli asioimistulkin ammattitutkinnon suorittaneet jätetään rekisterin ulkopuolelle, nykyinen villi tilanne jatkuu vielä pitkään rekisterin perustamisen jälkeen.

Kunnioitavasti

Helsingissä 23.6.2014

SUOMEN KÄÄNTÄJIEN JA TULKKIEN LIITTO – FINLANDS ÖVERSÄTTAR- OCH
TOLKFÖRBUND RY

Kristiina Antinjuntti
puheenjohtaja